

Duša jedinica moja

Jednom je rekla "Ko ovo preživi, zaslužio je orden za hrabrost". Nije preživela, ali je zaslužila orden za hrabrost.

Dvadeset je godina od smrti Biljane Jovanović. U jednoj sobi u CZKD-u ostala je i stoji fotografija Biljanina, ona je tu od izložbe "Život je đavolski posao, šta mi anđeli u njemu tražimo" (Izložba za desetogodišnjicu njene smrti), Rosa, tetka Biljanina, tražila mi je nazad nekoliko puta, sada ću, sutra ću, i Rose više nema, fotografiju nisam nikada vratila i nemam kome da je vratim.

Svi koji uđu u sobu 101 (tako se zove) pitaju "Ko je ovo"? "Ko je ovo na slici"? Čija je ovo fotografija?"

Ni Pavla, psihologa, mudraca, Biljaninog brata, koji je živeo u kanjonu Morače, više nema, i on je poslednje dane bivao kod profesora Vase Antunovića, neurohirurga nad neurohirurzima, za koga su mnogi od nas trajno vezani zbog velike odanosti Biljani Jovanović i njenoj bolesti, i Pavlovoj, on joj je objasnio šta će biti i kako će to biti, Biljana Jovanović je znala koliko je moguće da čovek upozna smrt.

Duša jedinica moja.

Ako postoji neko nezaboravan, onda je to Biljana Jovanović, vidim ja, mnoge fotografije mešaju se na Guglu; ima mnogo razorenog i stvorenog u međuvremenu, ali je jedna Biljana Jovanović. Kada na nju mislim, kada se setim, uvek čujem Hamletovom rečenicom da voli Ofeliju snagom hiljadama braće. Ona je bila istovetna svemu onome što smo izgubili, jer Biljana jeste domovina. I još uvek gubimo, sve intenzivnije, sve u većim sumama, ne novca samo, nego smisla.

Užasno je važno da se sećamo Biljane.

Došlo je vreme da se ponovi; prilikom jednog od boravaka u Beogradu, na Bitefu, centralna figura odnosa dve Nemačke, tada, osamdesetih, golem pisac Hajner Miler je, na pitanje kako je moguće da inteligentna žena poput Ulrike Majnhof posegne za nasiljem, odgovorio: Ponekad je društvo takvo da čoveku ne preostaje ništa drugo nego da na njega pljune.

Biljana Jovanović napisala je dramu o Ulrike Majnhof.

Napisala je i dramu "Leti u goru kao ptica", nju je osamdesetih izveo Atelje 212, Vladimir Milčin režirao je "Sobu na Bosforu" u Bitolju, posle su "izrežirali" prekid Milčinove predstave "Sveti Sava", devedesete, uvek sam mislila šta bi Biljana uradila te večeri prekida jednog sveta, sveta mira, i uspostavljanja drugog sveta, sveta nasilja.

Proza, drame, i gomile teksta o zbilji koja se činila kao košmar.

Kada se pogleda "sa istorijske distance", knjiga "Vjetar ide na jug i obrće se na sever, antiratna prepiska sa Marušim Krese, Radom Iveković i Radmilom Lazić", najobimniji i najznačajniji je dokument, uradak, svedočanstvo o Civilnom pokretu otpora u Jugoslaviji devedesetih, organizaciji tog otpore, te o antiratnom pokretu u celosti. Biljana je bila u srži svake akcije, u stvari u srži takve politike, antiratne.

Na otvaranju izložbe "Život je demonski posao, šta mi anđeli u njemu tražimo", pre deset godina bio je sa nama Primož Bebler, direktor pozorišta Duško Radović (gde su se zametnule mnoge antidelatnosti, svojevremeno, naravno na početku jugoslovenskih ratova), i takođe civilaš, e ne bi li bio sa drugaricom Biljanom, upravo je na televizoru u našoj 'garaži' tekao snimak izloženog kovčega Slobodana Miloševića pred Domom narodne skupštine, sa veoma nakićenim ruskim generalima i govorila je Ivana Žigon. Mi smo to gledali i u jednom času shvatili kako Primož, koga više nema, plače.

Videvši sve nas i taj prizor, veoma sličan onome opet od pre deset godina kad smo na godišnjicu "Žena u crnom", među svim njihovim rekvizitama, plakatima i knjigama, ožaljivali Biljanu koje upravo tada, pre dvadeset godina više nije bilo.

Bilo je to 1996, danas je 2016.

"Hej pusto more, hej pusti vali."

Eno je u manastirskoj porti Sopoćana gde hoće da razoruža vojnike, koji kao čuvaju manastir i stoje nad Novim Pazárom, devedesetih, a Miladin Životić, profesor i najstariji među nama pokušava da nju, Biljanu "razoruža" i smiri, pre nego što bi belaj krenuo. "Spusti tu pušku", "naređuje Biljana".

Leti u goru kao ptica.

Posle, u autobusu, kada smo se vraćali za Beograd, Čolovićevim, Budinim i Biljaninim duhovitim tekstovima nije bilo kraja, sve do pesme.

"Crni flor" (1992, najveća antiratna manifestacija u Beogradu, a povodom opsade Sarajeva) i Biljanino blede, nežno, milog lica kao da ga je okruživao nimbus nečeg posebnog i nedodirljivog, tako izgledaju pravrednice. Njeno "pozorište surovosti" (prvo biti strog i surov prema sebi) bilo je u predlogu i htenju da razmeni svoj život i život hiljada koje bi isto hteli, za živote ljudi u Sarajevu pod opsadom, mi tamo, oni ovamo. Nije za nju bilo "tamo", i nisu postojali "drugi", svi su bili mi i ja, ja i mi, sloboda i odgovornost.

Ceo svet, pogotovo ona bolja polovina celoga sveta danas govori o Otporu. Istina, govori se u smislu otpora u prošlosti, posebno evropskoj, nije li ta istoričnost istovremeno i alibi za nedostatak otpora u stvarnosti danas.

Energiju pobune koju nose Biljanini junaci i junakinje ("Pada Avala") Biljanina je energija, kojom je bila porinuta u svaki životni presudni čas, politički i umetnički, nije, naime, dvojila političko od estetičkog, što istovremeno znači i značice neodvojivost ideja i akcija, to je ono što toliko nedostaje, nedostaje do bola i tuge, do praznih očiju ljudi koji gledaju u nepoznato čega se plaše, uzaludno očekujući nepostojeću izvesnost. Učinila bi sve, Biljana, da te oči ne budu prazne. Pre svega, borbom protiv straha, na svaki način, rečima i činovima.

Tada devedesetih, pa nadalje, jedno vreme rata za razaranje Jugoslavije još uvek je trajala nada, ili još uvek nije prevladala svest da je Jugoslavija razorena, trag, nit krvava, da je bilo moguće, uprkos svemu, još uvek bilo moguće spasiti, zadržati, ne dati, sprečiti, ta misao i osećanje, nit, bilo je ogromnom pogonskom energijom konstituisanja otpora, pa i delanja iz žaljenja. Nije to bila iluzija, već snaga. Koju je nosila Biljana Jovanović. Kretati se, putovati, u epicentru, Beogradu, delati u otporu, i sve ih time zagrliti i pozdraviti, svuda "izvan". Nije se to tada zvalo "slanjem poruke", nije to bila "poruka", bilo je to istina i ljubav, ne poruka, već stanje i stav. Otpor je ljubavni čin.

CZKD, 2009 u CZKD-u "Zatvor podunavske regije" po dramama Biljane Jovanović: "Centralni zatvor", "Urlike Majnhof", "Soba na Bosforu" i "Leti u goru kao ptica", u adaptaciji i režiji Zlatka Pakovića.

"Dramski tekst 'Zatvor podunavske regije' nasto je interakcijom i sažimanjem dramskog opusa Biljane Jovanović, čime je ostvaren energičniji, eksplozivniji oblik Jovanovićeve dramaturgije, potencijalan u svakoj pojedinačnoj drami. 'Zatvor podunavske regije' počiva na opsesivnoj temi autorke: čovek kao politička i emocionalna životinja u prinudnoj izolaciji."

(Iz programa).

Važno je misliti na Biljanu, važno je sećati se. I sa tim sećanjem činiti.

"Long Live The Civil Resistance Movement" (Biljana Jovanović). Živeo Oliver Frlić!